

Sygn. akt III AUa 1159/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 marca 2014 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maciej Piankowski (spr.)
Sędziowie:	SSA Michał Bober SSO del. Alicja Podlewska
Protokolant:	stażysta Katarzyna Pankowska

po rozpoznaniu w dniu 14 marca 2014 r. w Gdańsku

sprawy Z. L.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o prawo do renty rodzinnej

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 18 kwietnia 2013 r., sygn. akt VII U 3008/12

zmienia częściowo zaskarżony wyrok i stwierdza, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

Sygn. akt III AUa 1159/13

UZASADNIENIE

Ubezpieczona Z. L. odwołała się od decyzji pozwanego organu rentowego - Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. z dnia 28.09.2012 r., którą odmówiono jej prawa do renty rodzinnej po mężu S. L., gdyż do dnia śmierci ubezpieczona nie pozostawała z mężem we wspólności małżeńskiej.

Ubezpieczona wniosła o zmianę powyższej decyzji i przyznanie jej prawa do renty rodzinnej twierdząc, że mąż wyjechał do rodzina, a ubezpieczona pozostawała z nim w kontakcie telefonicznym. Od kilku miesięcy mąż nie kontaktował się z ubezpieczoną i bywało, że wyjeżdżał do rodziny, a ubezpieczona myślała, że jest wszystko w porządku. Ubezpieczona wskazała, że nie mieli rozwodu, nie żyli w separacji, jak również nie mieli rozdzielności majątkowej i z mężem byli zgodną rodziną. Dopiero w chwili śmierci ubezpieczona dowiedziała się, że jej mąż przebywał w ośrodku dla bezdomnych.

Pozwany wniósł o oddalenie odwołania wskazując, że ubezpieczona do dnia śmierci męża nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej (co najmniej od 2011 r.). Małżonkowie nie mieszkali razem, nie prowadzili wspólnego gospodarstwa, a zatem brak jest podstaw do przyznania prawa do renty rodzinnej.

Wyrokiem z dnia 18.04.2013 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał ubezpieczonej prawo do renty rodzinnej od dnia 19.06.2012 r. oraz stwierdził odpowiedzialność organu rentowego za nie ustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji od dnia 23.11.2012 r.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach i rozważaniach.

Ubezpieczona (ur. (...)) w dniu 26.06.2012 r. wystąpiła o rentę rodzinną po zmarłym w dniu 19.06.2012 r. mężu S. L.. Mąż ubezpieczonej miał ustalone prawo do emerytury.

Ubezpieczona nie mieszkała razem z mężem przed jego śmiercią, nie prowadziła też z nim wspólnego gospodarstwa domowego.

Od dnia 12.08.2002 r. ubezpieczona miała ustalone wyrokiem Sądu Rejonowego w Malborku z dnia 16.10.2002 r. (sygn. akt III RC 771/02) alimenty na jej rzecz od S. L.. Obowiązek alimentacyjny nie został uchylony.

Decyzją z dnia 28.09.2012 r. pozwany odmówił ubezpieczonej prawa do renty rodzinnej ponieważ do dnia śmierci męża ubezpieczona nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej.

Po doręczeniu ubezpieczonej odpisu odpowiedzi na odwołanie wskazała ona w piśmie procesowym z dnia 05.01.2013 r. (k. 13), że miała ustalone na swoją rzecz alimenty od męża w kwocie 150 zł miesięcznie. Do pisma dołączyła odpis wyroku z dnia 16.10.2002 r.

Powyższych ustaleń Sąd Okręgowy dokonał w oparciu o akta rentowe ubezpieczonej i jej męża S. L., akta Sądu Rejonowego w Malborku (III RC 771/02), informacje nadesłane przez Sąd Rejonowy w Kwidzynie i w Malborku (k. 27 i 31).

Sąd Okręgowy przytoczył treść art. 70 ust. 1, 2 i 3 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz. U. z 2009 r., nr 153, poz. 1227 ze zm.) i stwierdził, że ubezpieczona spełnia warunki wymagane do uzyskania prawa do renty rodzinnej po mężu, bowiem w chwili jego śmierci miała ponad 50 lat oraz posiadała ustalone wyrokiem sądowym prawo do alimentów zasądzonych na jej rzecz od męża.

Zmarły mąż ubezpieczonej pobierał emeryturę, a więc spełniony został warunek określony w art. 65 ust. 1 cyt. ustawy.

Sąd Okręgowy uznał ponadto, iż organ rentowy ponosi odpowiedzialność za nie ustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania zaskarżonej decyzji, stosownie do treści art. 118 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Przez wyjaśnienie „ostatniej niezbędnej okoliczności” należy rozumieć wyjaśnienie ostatniej okoliczności koniecznej do ustalenia istnienia prawa do świadczenia.

Pozwany w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji nie podał wszystkich przesłanek wymaganych do uzyskania prawa do renty rodzinnej. Nie wskazał bowiem na treść ust. 3 art. 70 w/w ustawy, co wydaje się tym istotniejsze, że ubezpieczona w oświadczeniu z dnia 27.08.2012 r. wskazała, że przed śmiercią męża nie miała z nim kontaktu. Nadto z akt rentowych S. L. wynikało, że świadczenie jest mu przekazywane na inny adres, niż adres ubezpieczonej.

Ubezpieczona natomiast - po uzyskaniu dodatkowych informacji zawartych w odpowiedzi na odwołanie co do warunków wymaganych do renty rodzinnej - wykazała swoje uprawnienie do alimentów ze strony męża.

Gdyby pozwany wywiązał się ze swoich obowiązków należycie i w zaskarżonej decyzji wskazał pełną podstawę prawną, to ubezpieczona zapewne jeszcze na etapie postępowania przed organem rentowym wykazałaby swoje uprawnienia tak, jak wykazała je niezwłocznie przed Sądem, a pozwany mógłby ustalić prawo do dochodzonego świadczenia.

Odwołanie wpłynęło do pozwanego w dniu 23.10.2012 r.

Sąd Okręgowy przyjął, że gdyby ubezpieczona została prawidłowo poinformowana o podstawie prawnej zaskarżonej decyzji, to z tą datą złożyłaby informację o alimentach wraz z wyrokiem. Pozwany miałby wówczas, zgodnie z art. 118 ust. 1 ustawy, 30 dni, tj. do dnia 22.11.2012 r. na wydanie decyzji przyznającej prawo do renty rodzinnej. Skoro do tego czasu nie ustalił prawa do świadczenia, to od dnia następnego po upływie 30-dniowego terminu, czyli od dnia 23.11.2012 r. organ rentowy ponosi odpowiedzialność za nie ustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

Mając na względzie przedstawione wyżej okoliczności Sąd Okręgowy, w oparciu o art. 477¹⁴ § 2 k.p.c., jak i cytowane powyżej przepisy, orzekł jak w sentencji.

Apelację od powyższego orzeczenia wywiódł pozwany organ rentowy, który zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w części dotyczącej stwierdzenia odpowiedzialności pozwanego za nie ustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji od dnia 23.11.2012 r.

Pozwany zarzucił naruszenie art. 118 ust. 1a ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r., nr 153, poz. 1227) w zw. z § 11 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11.10.2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz. U. nr 237, poz. 1412).

Apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części, ewentualnie uchylenie zaskarżonego w części wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia przez Sąd I instancji.

Uzasadniając apelację pozwany podał, że jak wynikało z akt sprawy (k. 25 oświadczenie ubezpieczonej) małżonkowie nie zamieszkiwali wspólnie, nie prowadzili wspólnego gospodarstwa. Małżeństwo nie było rozwiązane wyrokiem sądu. Z akt rentowych zmarłego S. L. wynikało, że co najmniej od 2010 r. małżonkowie nie zamieszkiwali razem, nie prowadzili wspólnego gospodarstwa, a świadczenie emerytalne zmarłego było przesyłane na aktualny adres jego zamieszkania. Biorąc pod uwagę powyższe, ubezpieczona do dnia śmierci męża nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej, a zatem brak było podstaw do przyznania prawa do renty rodzinnej. Sąd I instancji w toku postępowania sądowego ustalił, iż ubezpieczona miała ustalone wyrokiem Sądu Rejonowego w Malborku z dnia 16.10.2002 r. (III RC 771/02) alimenty na jej rzecz od S. L.. Obowiązek alimentacyjny nie został uchylony. Organ rentowy w apelacji nie kwestionował uprawnień ubezpieczonej do renty rodzinnej.

Pozwany nie podzielił jednak stanowiska Sądu I w części dotyczącej stwierdzenia odpowiedzialności organu rentowego. Ubezpieczona wypełniając wniosek o prawo do renty w pkt IV, ppkt 1 (k. 4 akt) oznaczyła, iż zamieszkiwała razem z mężem i prowadziła wspólne gospodarstwo domowe, nie wypełniła zaś kwestionariusza w zakresie uprawnień do alimentów zasądzonych na jej rzecz od męża. Na tej podstawie organ rentowy wydał decyzję odmowną uwzględniając przedstawiony przez ubezpieczoną materiał dowodowy. W odwołaniu z dnia 20.10.2012 r. (wpływ do ZUS w dniu 23.10.2012 r.) ubezpieczona podniosła, iż nie miała rozvodu z mężem, ani nie żyła z nim w separacji czy też rozdzielczości majątkowej (k. 35 akt). Dopiero w toku postępowania przez Sądem, ubezpieczona przedłożyła wyrok Sądu Rejonowego w Malborku z 16.10.2002 r., w którym na jej rzecz zostały zasądzone alimenty. Na tej podstawie Sąd I instancji mógł przyznać ubezpieczonej prawo do świadczenia.

Zgodnie z § 11 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11.10.2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz. U. nr 237, poz. 1412), małżonek (wdowa, wdowiec) zgłaszający wniosek o przyznanie renty rodzinnej powinien dołączyć do wniosku dokumenty, o których mowa w § 10 ust. 1, oraz dokumenty stwierdzające: 1) datę urodzenia i datę zgonu osoby, po której ma być przyznana renta rodzinna; 2) zawarcie związku

małżeńskiego; 3) posiadanie prawa do alimentów, ustalonego wyrokiem lub ugodą sądową, ze strony małżonka, po którym ubiega się o przyznanie renty rodzinnej, jeżeli w chwili śmierci małżonka nie istniała wspólność małżeńska.

Oran rentowy stwierdził, że funkcjonowanie prawa opiera się na założeniu, że każdy z adresatów obowiązującej normy prawnej, więc zarówno podmioty obowiązane do jej przestrzegania, jak i organy powołane do jej stosowania, znają jej właściwą treść. Nikt nie może powoływać się na to, że normy tej nie znał lub ją inaczej rozumiał. Na etapie postępowania przed organem rentowym ubezpieczona nie dołożyła należytej staranności przy wypełnianiu wniosku o świadczenie, nie zapoznała się z normami prawnymi regulującymi zasady przyznawania prawa do renty rodzinnej, wreszcie nie przedłożyła stosownej dokumentacji, wymaganej przepisami prawa. Na druku wniosku o rentę rodzinną w części „informacja” w pkt. 7, wymienione są środki dowodowe niezbędne do ustalenia prawa do świadczenia, które należy dołączyć do wniosku o rentę rodzinną. Wśród nich wymieniony jest m.in. dokument o ustaleniu prawa do alimentów. W ocenie organu rentowego dokumentacja pozwalająca na przyznanie prawa do renty rodzinnej została przedłożona przez ubezpieczoną dopiero w toku postępowania przez Sądem I instancji, a zatem nie można pozwanemu przypisać odpowiedzialności za nie ustalenie ostatniej okoliczności do wydania decyzji.

Organ rentowy wykonał wyrok Sądu Okręgowego w części dotyczącej przyznania prawa do renty rodzinnej (decyzja z dnia 03.06.2013 r. w aktach ZUS).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja pozwanego zasługiwała na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 116 ust. 1, 3 i 5 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2013, poz. 1140 ze zm.; dalej określana jako ustawa) postępowanie w sprawach świadczeń wszczyna się na podstawie wniosku zainteresowanego, chyba że ustawa stanowi inaczej. Wnioski w sprawie przyznania świadczeń zgłasza się w organie rentowym bezpośrednio lub za pośrednictwem płatnika składek. Do wniosku w sprawie przyznania świadczeń powinny być dołączone dowody uzasadniające prawo do świadczeń i ich wysokości, określone w drodze rozporządzenia przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

Zakres obowiązków informacyjnych organów rentowych, warunki i tryb wszczęcia postępowania w sprawach świadczeń, a także dowody uzasadniające prawo do świadczeń i ich wysokości, które powinny być dołączone do wniosku w sprawie przyznania świadczeń określa rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11.10.2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz. U. nr 237, poz. 1412; dalej oznaczane jako rozporządzenie).

Według § 2 rozporządzenia, organy rentowe udzielają informacji, w tym wskazówek i wyjaśnień, w zakresie dotyczącym warunków i dowodów wymaganych do ustalania świadczeń.

Zgodnie z § 11 rozporządzenia, małżonek (wdowa) zgłaszający wniosek o przyznanie renty rodzinnej powinien dołączyć do wniosku dokumenty stwierdzające posiadanie prawa do alimentów, ustalonego wyrokiem ze strony małżonka, po którym ubiega się o przyznanie renty rodzinnej, jeżeli w chwili śmierci małżonka nie istniała wspólność małżeńska (ust. 1 pkt 3). Ponadto, małżonek (wdowa) powinna złożyć oświadczenie o istnieniu wspólności małżeńskiej (ust. 2 pkt 1).

Ubezpieczona w dniu 26.06.2012 r. złożyła wniosek o rentę rodzinną na druku ZUS Rp-2, w którym zawarta została informacja, że do wniosku należy dołączyć dokumenty niezbędne do ustalenia prawa do renty oraz jej wysokości, a w szczególności dokument o ustaleniu prawa do alimentów na podstawie wyroku sądu, jeżeli o rentę ubiega się wdowa, która nie pozostawała ze zmarłym we wspólności małżeńskiej (pkt 7 druku).

Ponadto ubezpieczona we wniosku z dnia 26.06.2012 r. złożyła oświadczenie, że do dnia śmierci męża wspólnie zamieszkiwali i prowadzili wspólne gospodarstwo domowe (oświadczenie pod poz. IV pkt 1 wniosku).

Należy zatem stwierdzić, że organ rentowy dopełnił obowiązku właściwego poinformowania ubezpieczonej o koniecznych elementach wniosku o rentę rodzinną.

Ubezpieczona złożyła oświadczenie, że do dnia śmierci męża wspólnie zamieszkiwali.

Jak się jednak później okazało, oświadczenie ubezpieczonej było nieprawdziwe.

Pozwany pismem z dnia 23.07.2012 r. zwrócił się do ubezpieczonej o wyjaśnienie rozbieżności (we wniosku ubezpieczona poświadczyła, iż do dnia śmierci męża małżonkowie wspólnie zamieszkiwali i prowadzili wspólne gospodarstwo domowe), jednakże z akt wynika, że małżonek ubezpieczonej S. L. od września 2011 r. przebywał w Schronisku (...) w P.. Ponadto z aktu zgonu wynika, że S. L. zmarł w dniu 19.06.2012 r. W dniu 31.08.2012 r. do organu rentowego wpłynęło oświadczenie ubezpieczonej, w którym podała, że jej mąż wyjeżdżał i przyjeżdżał kiedy chciał, a to, że był w schronisku ubezpieczona dowiedziała się "przez przypadek". Ubezpieczona oświadczyła, że nie wie dlaczego mąż tam przebywał, mąż nie kontaktował się ani z ubezpieczoną ani z dziećmi i nie dzwonił, ani nie łożył na utrzymanie rodziny.

Dopiero w toku postępowania odwoławczego ubezpieczona - pismem z dnia 05.01.2013 r. - podała informację, że od dnia 16.10.2002 r. miała przyznane przez Sąd Rejonowy w Malborku alimenty. Do powyższego pisma ubezpieczona przedłożyła odpis wyroku Sądu Rejonowego w Malborku z dnia 16.10.2002 r. (k. 13-15). Odnosząc się do powyższej informacji organ rentowy pismem z dnia 04.02.2013 r. słusznie wskazał, że w oparciu o odpis wyroku z dnia 2002 r. nie można przyjąć, że ubezpieczona w dniu śmierci jej męża miała nadal ustalone prawo do alimentów, gdyż po 2002 r. obowiązek alimentacyjny mógł zostać uchylony. Taka ewentualność mogła mieć miejsce, skoro ubezpieczona we wniosku o rentę rodzinną nie zawarła informacji o istnieniu obowiązku alimentacyjnego po stronie jej męża.

Dopiero z pisma Sądu Rejonowego w Kwidzynie z dnia 06.03.2013 r. (k. 27) można wyprowadzić wniosek, że nie toczyło się postępowanie o uchylenie obowiązku alimentacyjnego S. L. wobec ubezpieczonej. Ponadto w piśmie z dnia 11.03.2013 r. ubezpieczona zawarła oświadczenie, że obowiązek alimentacyjny ustalony wyrokiem z dnia 16.10.2002 r. nie został uchylony (k. 29). Oświadczenie o analogicznej treści ubezpieczona złożyła na rozprawie w dniu 18.04.2013 r.

Zgodnie z art. 118 ustawy, organ rentowy wydaje decyzję w sprawie prawa do świadczenia po raz pierwszy w ciągu 30 dni od wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania tej decyzji (ust. 1).

W razie ustalenia prawa do świadczenia orzeczeniem organu odwoławczego za dzień wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji uważa się również dzień wpływu prawomocnego orzeczenia organu odwoławczego, jeżeli organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji (ust. 1a zd. 1).

W świetle przytoczonych okoliczności faktycznych, czyli niepodania przez ubezpieczoną - przy składaniu wniosku o rentę rodzinną - informacji o posiadaniu prawa do alimentów - a ponadto podania nieprawdziwej informacji o wspólnym zamieszkiwaniu z mężem do dnia jego śmierci, brak było podstaw do ustalenia, że organ rentowy ponosi odpowiedzialność za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

Z powyższych względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. oraz art. 118 ust. 1a ustawy częściowo zmienił zaskarżony wyrok i stwierdził, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.